

Oikeusministeriölle

Viite: Lausuntopyyntönnö 28.6.2019

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/4491/2019

LAUSUNTO JULKISUUSLAIN SOVELTAMISALAN LAAJENTAMISTA KOSKEVASTA SELVITYKSESTÄ

Vesilaitosyhdistys (VVY) on vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Jäseninämme on lähes 300 vesihuoltolaitosta kattaen noin 90 % maamme vesihuollosta. Vesilaitosyhdistys kiittää mahdollisuudesta lausunnon antamiseen ja toteaa seuraavaa:

Oikeusministeriön teettämä selvitys on lainvalmistelun esivalmisteluvaiheen arviointimuistio (jälj. muistio). Se koskee julkisuuslain soveltamisalan laajentamista. Tarkoituksena on tuottaa tietopohjaa mahdollisen lainvalmisteluhankkeen käynnistämistä varten. Muistiossa tarkastellaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain soveltamisalan mahdollista laajentamista muun muassa yhtiöihin, jotka ovat julkisyhteisöjen määräysvallassa. Mukana on kolme eri vaihtoehtoa julkisuuslain soveltamisalan laajentamiseksi.

Muistion luvussa IV kohdassa 3.4 (alkaen sivulta 73) käsitellään julkisuuslain soveltamista kunnan yhtiöihin. Siinä mainitaan myös vesihuolto (veden otto, puhdistus ja jakelu sekä jäteveden viemäröinti ja käsittely. Lisäksi vesihuolto mainitaan lakisääteisiin palvelutehtäviin liittyvien yhteisöjen kohdalla sivulla 82. Kunnalla on vesihuoltolain (119/2001) mukaan velvollisuus järjestää vesihuolto, joka kattaa sekä toimet talousveden saamiseksi että jäteveden poisjohtamiseksi ja käsittelyksi. Järjestämisvelvollisuus perustuu vesihuoltolain mukaan suuren asukasjoukon tarpeeseen tai terveydellisiin tai ympäristönsuojelullisiin syihin.

Vesihuoltolaitoksista säädetään vesihuoltolaissa (119/2001). Vesihuoltolaitoksella tarkoitetaan vesihuoltolaissa laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta kunnan hyväksymällä toiminta-alueella. Vesihuoltolaitos voi olla esimerkiksi kunnan liikelaitos, taseyksikkö, osakeyhtiö tai osuuskunta. Osakeyhtiöt ovat pääosin kuntien omistamia, mutta osuuskunnat ovat asiakkaidensa omistamia yhteisöjä. Muistion mukaan kuntien omistamia osakeyhtiöitä on vesihuollossa 77 kpl. Suurin osa vesihuoltolaitoksista toimii kuitenkin osuuskuntamuodossa. Muutamaa isoa vesiosuuskuntaa lukuun ottamatta osuuskunnat ovat kooltaan melko pieniä. Vesiosuuskuntia, joille kunta on hyväksynyt toiminta-alueen, on arviolta alle 1000.

Kuntalaissa säädettiin vuonna 2013 yhtiöittämisveloitteesta ja nykyisin säännökset sisältyvät kuntalain (410/2015) 126 §:ään. Sen mukaan kunnalla on velvollisuus hoitaa tehtävänsä perustamalla tätä varten osakeyhtiö, säätiö tai yhdistys, jos toimintaa harjoitetaan kilpailuilla markkinoilla. Vesihuolto ei kuulu yhtiöittämisvelvollisuuden piiriin, koska se on luonnollinen monopoli.

Katsomme, että organisoitumistavan ei tulisi määritellä julkisuutta koskevien säännösten soveltamista silloin, kun palvelua ei tarjota kilpailutilanteessa markkinoilla (luonnollinen monopoli). Sen sijaan silloin, kun toimintaa harjoitetaan kilpailutilanteessa markkinoilla, kunnan omistamien yhtiöiden ja yksityisomisteisten toimijoiden toiminnan julkisuusvaatimusten tulee

olla samanlaiset. Ei ole perusteltua asettaa kunnalliselle yhtiölle lisävaatimuksia ja suurempaa hallinnollista taakkaa verrattuna muihin vastaaviin yrityksiin.

Muistion sivulta 131 alkaen käsitellään julkisuuslain muuttamista muutosehdotusten kautta. Luvun VII kohdassa 3.1 (s. 131 – 133) esitetty perusvaihtoehto vaikuttaa luontevimmalta. Julkisuuslain soveltamisalan piiriin tulisivat sen mukaan sellaiset kaupallisesti toimivat yhtiöt, jotka eivät asemansa tai tehtäviensä luonteensa ja toiminnan tavoitteiden kannalta ole tosiasiassa rinnastettavissa aidosti markkinoilla toimiviin yrityksiin.

Vesihuoltolaitosten toiminnan julkisuudesta on jo kuitenkin olemassa useita säännöksiä, joten mielestämme muutos ei juuri toisi lisäarvoa. Vesihuoltolaitoksella on lain 16 §:n mukaan velvollisuus tiedottaa riittävästi laitoksen toimittaman talousveden laadusta ja jäteveden puhdistuksen tasosta sekä siitä, miten vesihuollosta perittävät maksut muodostuvat. Tietojen saamiseen vesihuoltolaitoksen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja, sekä velvollisuuteen edistää tällaisten ympäristötietojen saantia, sovelletaan, mitä julkisuuslaissa säädetään. Päätökseen on muutoksenhakuoikeus.

Vesihuoltolaissa on 16 §:n lisäksi useita säännöksiä, jotka koskevat vesihuoltolaitoksen toiminnan läpinäkyvyyttä ja julkisuutta: kirjanpidon eriyttäminen (20 §), hinnoitteluperusteiden julkistaminen (20 c §), tietojen toimittaminen vesihuollon tietojärjestelmään (20 d §), jne. Toiminta-aluekartat tulee julkaista tietoverkossa (8 §). Lisäksi vesihuoltolaissa todetaan liikesalaisuudesta (35 §). Vesilaitosyhdistys toteaa, että vesihuoltotoiminta on jo suurelta osin julkista.

Se, mikä ei ole julkista, koskee asiakkaiden henkilötietoja ja liikesalaisuuksia muiden lakien kuin vesihuoltolain nojalla. Vesihuoltolaitokset tekevät asiakkaiden kanssa sopimuksia, joissa on yleensä henkilötietoja tai yritystoimintaa koskevia tietoja. Mielestämme asiakassopimukset eivät voi olla julkisia kunnallisessakaan vesihuoltolaitoksessa, lukuun ottamatta sopimukseen liitettyjä vakioehtoja ja vesihuoltolaitoksen hinnastoa. Henkilötietojen suoja ja liikesalaisuudet tulee ottaa huomioon.

Lisäksi osa vesihuoltolaitosten hallussa olevista tiedoista liittyy vesiturvallisuuteen ja yleiseen turvallisuuteen, kuten vesihuollon verkostojen ja vedenottamoiden sijaintia koskevat kartat ja muut vastaavat tiedot. Katsomme, että tällaiset tiedot tulee luokitella salaisiksi. Verkostojen sijaintia koskevia tietoja joudutaan luovuttamaan, kun joku tekee esim. kaivutöitä. Tiedot tulee kuitenkin rajata pois yleisen julkisuuden piiristä.

Kuten muistion luvun III kohdassa 2.3 todetaan, ”viranomaisen asiakirjan julkisuus määräytyy lain salassapitovelvollisuutta (23 ja 24 §) sekä asiakirjan julkiseksi tulemista määrittelevien säännösten kautta. Asiakirja on julkinen niiltä osin kuin se ei sisällä salassa pidettäviä tietoja ja se on tullut tiedonsaantioikeuden piiriin lain 6 ja 7 §:ssä säädetyillä tavoilla. Asiakirjan julkisuus määräytyy siis poissuljennan kautta.”

Laki viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta johtaa nykyisellään siihen, että kunnan vesihuoltolaitoksessa on varmintaa saattaa asiakirjapyyntö kaikissa tapauksissa viranomaiselle, jos tietoa kieltäydytään luovuttamasta. Mielestämme asiakassopimusten asiakaskohtaiset tiedot, kuten henkilöä ja kiinteistöä koskevat tiedot ja liikesalaisuudet, ja vesihuoltolaitoksen verkostojen ja laitteiden sijaintia koskevat tiedot tulee kuitenkin yksiselitteisesti rajata julkisuuden ulkopuolelle vesihuoltolaissa ja/tai julkisuuslaissa.

Katsomme, että valmisteltaessa julkisuuslain muutosta tulisi erikseen pohtia muutoksen ajallista ulottuvuutta. Toimijoiden luottamuksensuojan kannalta ei julkisuuslakia voida soveltaa takautuvasti ennen sen voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin. Toimijat eivät ole osanneet valmistautua asiakirjojen käsittelyssä ja tallentamisessa siihen, että julkisuus muuttuu. Lisäksi Vesilaitosyhdistys katsoo, että mahdollisten muutosten toteuttamiselle tulee antaa laissa riittävä siirtymäaika.

Osmo Seppälä
toimitusjohtaja

Anneli Tiainen
lakiasian päällikkö